

Književne večeri hrvatskoga društva Kotromanić u Beču

Emanuela Herceg¹

Hrvatsko studentsko i kulturno društvo *Kotromanić* osnovano je 1971. u Beču na poticaj fra Stjepana Pavića, franjevca bosanske provincije *Bosna Srebrena* zbog snažnijeg povezivanja studenata i mladeži, produbljivanja vjere i znanja, održavanja književnih večeri te općenito djelovanja u okviru kulturnih aktivnosti. Djelovanje društva *Kotromanić* može se podijeliti na dvije faze: od veljače 1971. god. do lipnja iste godine te od lipnja 1971., kada je službeno utemeljeno Hrvatsko studentsko društvo *Kotromanić*, do ukinuća 1972. Na sastancima društva *Kotromanić* vodili su se zapisnici iz kojih se mogu iščitati počeci djelovanja društva, osnivanje i aktivnosti društva. Društvo je u kratkom vremenu svojim djelovanjem privuklo pozornost brojnih uglednika iz znanstvenoga, kulturnog i crkvenog života što je pojačalo i interes jugoslavenskih sigurnosnih službi. Odluka o gašenju društva *Kotromanić* donesena je krajem 1972. nakon uhićenja fra Stjepana Pavića, predsjednika društva *Kotromanić* i svećenika Pere Skopljaka u srpnju 1972. nakon čega su osuđeni na zatvor zbog „neprijateljske djelatnosti protiv naroda i države“.

Ključne riječi: Hrvatsko studentsko i kulturno društvo *Kotromanić* u Beču, Hrvatska katolička misija u Beču, hrvatske udruge u Beču, književne večeri.

¹ Emanuela Herceg, prof., Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Jordanovac 110, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: emaunela.herceg@ffzg.hr.

1. Uvod

Neposredno nakon Drugog svjetskoga rata kreće iseljavanje iz bivše (socijalističke, komunističke) Jugoslavije prije svega političkih, a kasnije i ekonomskih emigranata (Čizmić, 2005, 18). Hrvatska Katolička crkva se zbog sve većeg broja Hrvata koji šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća napuštaju Hrvatsku sustavnije angažira i organizira oko pastoralne skrbi za hrvatske migrante i iseljenike (Budak, 2014, 34). Tako su veliku ulogu u zbrišnjavanju i pomaganju doseljenika iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine imali su svećenici koji su se krajem rata našli u Austriji gdje su brinuli za izbjeglice iz naše domovine. Oni su organizirali prva dušobrižnička središta u Beču, Salzburgu i Linzu. Od 1946. do 1949. imali su svoga delegata kojega je imenovala Sveta Stolica, bio je to svećenik ljubljanske biskupije msgr. Jože Jagodič (KC, 269). Dušobrižnički centri u nekim gradovima prerast će u hrvatske katoličke misije, proširit će svoj rad na pastoral, na organiziranje škola stranoga jezika, njegovanje hrvatskoga jezika i kulture (Markić, 2020, 504).

Dušobrižništvo je povezano sa socijalnim radom čiji počeci sežu u 1944. godinu kada je u Beču osnovan Hrvatski crveni križ čije poslove vezane uz rješavanje problema hrvatskih emigranata (pronalazak posla i stana, prevođenje i sređivanje dokumenata, zdravstvenu uslugu itd.) do dolaska nesvećeničkih kadrova obavljaju upravo misionari, svećenici (KC, 276). Tako je 1960. godine u Beču osnovan Hrvatski dušobrižnički centar kojemu je voditelj bio fra Mirko Čović (Stanković, 1980, 85). Njemu su do 1967. pomagali salvatorijanac Juraj Globan, lektor hrvatskoga jezika na Bečkom sveučilištu, dr. Ivo Vitezović i šibenski svećenik Ivo Jakovljević te o. Domagoj Šimunović, a 1967. fra Čoviću dolazi kao stalna pomoć o. Mato Božić, također franjevac splitske provincije. Od tada o. Mirko brine za izbjeglice, a o. Mato za radnike (KC, 270).

Osim radnika, 60-ih godina prošloga stoljeća u inozemstvo odlaze i mladi ljudi na studij koji se vezuju upravo za hrvatske katoličke misije angažirajući se u liturgiji, a zatim i kao pomoć u radu s doseljenicima. U Beču su tako studenti organizirani prvenstveno kao vjeronaučna zajednica. Bečki nadbiskupski ordinarijat namješta 1969. u Hrvatsku katoličku misiju fra Stjepana Pavića, franjevca bosanske provincije *Bosna Srebrena*. Dolaskom fra Stjepana Pavića na studij u Beč aktivnostima hrvatskih studenata daje se čvršći okvir te se na prijedlog fra Pavića 1971. osniva Hrvatsko studentsko i kulturno društvo *Kotromanić* (Lukenda, 2017, 705).

2. Povijest hrvatskih društva u Austriji

Jedno od najstarijih hrvatskih društava u Austriji je *Bečansko hrvatsko društvo* (1922.–1927.) koje je okupljalo gradišćanske Hrvate koji su se naselili u Beču kao radnici i službenici. Gradišćanski Hrvati jedna su od najstarijih hrvatskih manjinskih skupina koji danas većinom žive na području austrijske pokrajine Gradišće. Veliku ulogu u očuvanju hrvatskoga jezika imala je Crkva, odnosno Vatikan koji je priznao gradišćansko-hrvatski jezik kao službeni jezik liturgije (Ščukanec, 2014, 233). Tako je jedan od najvažnijih ciljeva udruge *Bečansko hrvatsko društvo* bio njegovati hrvatski jezik i oplemeniti kulturni život. Zbog burnih političkih događaja društvo se gasi 1927. godine. Nakon toga gradišćanski Hrvati osnivaju novo *Hrvatsko društvo u Beču* (1930.) koje je zbog unutarnjih političkih nesuglasica bilo kratka vijeka. Godine 1933. utemeljeno je sjemenište za gradišćanske bogoslove kojima je prvi duhovnik bio vlč. Ivan Herczeg. Budući da je u Beču tada bilo vrlo mnogo gradišćanskih Hrvata, vlč. Ivan Herczeg počeo je pastorizirati i gradišćanske Hrvate. Brigu o pastoralu radnika kasnije preuzima vlč. Martin Meršić koji se ne ograničava samo na pastoralni rad nego 17. listopada 1934. poziva Hrvate koji žive u Beču na dogovor oko osnivanja kulturnoga društva za Hrvate. Tako je 21. listopada 1934. prihvaćanjem statuta na skupštini utemeljeno *Hrvatsko gradišćansko kulturno društvo u Beču* (HGKD). Ideja o osnivanju posebne udruge čiji bi cilj bio njegovanje i čuvanje jezika te kulturno-umjetničko djelovanje realizirano je osnivanjem *Hrvatskog akademskog društva* (HAK) 1948. godine (Seršić, 2013, 20). Danas oba društva rade, djeluju i međusobno surađuju.

Nakon Drugog svjetskog rata prva udruga koja je osnovana u Austriji bila je *Hrvatsko udruženje Velebit*. Članovi *Velebita* bili su Hrvati iz Hrvatske i BiH koji su napuštali svoju domovinu nakon 1945. Društvo je imalo svoj statut, upravni odbor, društveni sud i skupštinu te se financiralo iz vlastitih prihoda, a cilj društva bilo je formiranje zajednice iseljenika, socijalno i karitativno djelovanje. Nadalje, društvo je u svojem statutu istaknulo da nema političkih ciljeva što je uz ostalu dokumentaciju bilo nužno predočiti austrijskoj policiji koja je morala dati odobrenje za osnivanje udruge. Osnivačka skupština *Hrvatskog udruženja Velebit* održana je 14. rujna 1957. g. Djelovanje *Velebita* krenulo je osnivanjem knjižnice zbog izobrazbe i informiranja kao jednih od ciljeva udruge te organiziranjem predavanja o različitim temama. Tako je fra Mirko Čović održao predavanje o Marku Maruliću te Stjepan Šulek o Ivanu Gunduliću. Međutim, austrijska policija stupa

u kontakt s vodstvom *Velebita* i zahtijeva da djelovanje udruge isključivo bude karitativnoga karaktera kako bi se država Austrija rasteretila skrbi o izbjeglicama iz tadašnje Jugoslavije. Nakon toga je na sjednici *Velebita* predstavljen novi program udruge i osnivanje novih odsjeka koji bi se bavili društvenim, gospodarskim, karitativnim i kulturnim djelatnostima. Tako je osnovan ogranak društva *Hrvatski sveučilištarci*, zatim *Caritas Croata* i *Hrvatska žena* koji su osnovani zbog pružanja skrbi za hrvatske izbjeglice u prihvatnim kampovima. Na sjednici *Velebita* je 24. listopada 1958. odlučeno da se riječ *udruženje* u nazivu udruge promijeni u *društvo* kako bi bilo u skladu s hrvatskim jezikom. Međutim, unatoč prilagođavanju zahtjevima austrijske sigurnosne službe, dolazi do prestanka rada društva i to odlukom austrijske policije u srpnju 1959. zbog, navodno, fašističkih istupanja nekih članova društva. Iako je Ustavni sud Republike Austrije donio odluku kojom je potvrđeno da je zabrana bila protuzakonita i da *Velebit* može nastaviti s radom, *Velebit* se od toga više nije oporavio i tako je tijekom 1963. završilo njegovo postojanje.

3. Osnivanje Hrvatskog studentskog i kulturnog društva *Kotromanić*

Djelovanje društva *Kotromanić* može se podijeliti na dvije faze: od veljače 1971. g. do lipnja iste godine te od lipnja 1971., kada je službeno utemeljeno *Hrvatsko studentsko društvo i kulturno Kotromanić*, do ukinuća 1972.

Počeci djelovanja *Kotromanića* vezuju se uz vjeronaučnu zajednicu studenata u Hrvatskoj katoličkoj misiji u Beču koja svoje karitativne i društvene aktivnosti pojačava dolaskom fra Stjepana Pavića na studij u Beču u jesen 1969. godine. Fra Stjepan Pavić postaje voditeljem mladeži potičući ih na redovite susrete subotom. Tijekom tih susreta uskoro se stvara želja o osnivanju studentskoga i kulturnog društva. Tako je na redovitome sastanku 13. veljače 1971. g. fra Stjepan Pavić predložio osnivanje društva te je izabran odbor koji je trebao pripremiti osnivačku skupštinu.

Od ideje o osnivanju do njezina službenog rada pod imenom *Kotromanić* prošlo je nekoliko mjeseci za vrijeme kojih su članovi društva održavali redovite sastanke svake subote u 18 sati u prvome bečkome okrugu. Sastanci su beziznimno počinjali predavanjem fra Stjepana Pavića o općim vjerskim temama, o Crkvi ili predstavljanjem knjiga. O aktivnostima društva *Kotromanić* vodili su se zapisnici iz kojih se može iščitati intelektualni profil hrvatske studentske

mladeži nastanjene u Beču 70-ih godina prošloga stoljeća (Lukenda, 2012, 34). Tako je iz zapisnika sa sastanka 13. veljače 1971. vidljiv prijedlog da glavni nositelj kulturnih programa društva budu studenti slavistike, a iz ostalih zapisnika da su članovi društva uglavnom držali predavanja o književnosti i umjetnosti. Tako je primjerice Vlado Nuić analizirao djela Alberta Camusa, posebno roman *Stranac*. Vinko Damjanović održao je referat pod naslovom „Ante Starčević – državnik, književnik, govornik“, a Mato Knežić o djelu i životu Ivana Meštrovića kojega je nazvao djetetom Dalmacije, sinom Hrvatske, unukom Bosne. Marko Lukenda održao je predavanje u kojemu je tumačio razliku među pučkom, apostolskom i crkvenom predajom s posebnim naglaskom na tumačenje predaje u Svetome pismu, a Alojz Jembrih je predstavio književnu vrstu: haiku poeziju koja proizlazi iz mentaliteta i filozofsko-religioznog pogleda Japanaca.

Prijepis Zapisnika od 13. veljače 1971.

Zapisnik

13. veljače održan je sastanak hrvatskih studenata i ostale zainteresirane mladeži. Odlučeno je da se osnuje društvo prvenstveno u vidu vjeronaučne grupe.

Uvodnu je riječ održao fra Stjepan Pavić. U svom izlaganju o zamisli formiranja ovog društva, fra Stjepan je iznio kao glavno – potrebu studenata i ostale zainteresirane mladeži za zajedničkim radom u svrhu produbljivanja znanja, održavanja književnih večeri, obilaženja znamenitosti grada Beča itd.

Nakon uvodne riječi otvorena je diskusija. Diskutanti su bili oduševljeni ovim prijedlogom, toplo su ga pozdravili i odmah prihvatili. Vlado Nuić je posebno apelirao na studente slaviste da što zdušnije doprinesu ostvarenju zamisli ovog društva.

Dat je i prijedlog o proslavi godišnjice Zrinjskih-Frankopana. Poslije diskusije izvršeno je pristupanje društvu i određeno je vrijeme sastanka: svake subote u 18 sati. Dati su i prijedlozi za radove koji će ići sljedeći put.

Time je zaključen prvi sastanak hrvatskih studenata i ostale zainteresirane mladeži u Beču.

Beč, 13. veljače 1971.

(Potpis nečitak)

U lipnju 1971. održana je osnivačka skupština na kojoj je članstvo za predsjednika izabralo fra Stjepana Pavića, za dopredsjednika Vladu Nuića, a Alojz Jembrih izabran je za tajnika, Marija Grčić za blagajnicu, Ante Radman i Vinko Damjanović za kontrolore, referent za glumu bio je Pero Križanac, Vlado Majić referent za sport, a Mato Knežević za književnost. Društvo je i službeno dobilo ime *Kotromanić*. Na sjednici 12. lipnja 1971. donesen je statut društva, a registrirano je je 29. srpnja 1971. pri nadležnim tijelima u Austriji, a svoje aktivnosti nastavili su provoditi iz prostorija Hrvatske katoličke misije kao i do tada (Lukenda, 2012, 45).

4. Djelovanje društva *Kotromanić*

Društvo je nakon registracije nastavilo s održavanjem svojih tradicionalnih književnih večeri i predavanjima. Članovi *Kotromanića* u listopadu su 1971. pozvani na književnu večer s delegacijom Društva književnika Hrvatske koji su u Hrvatskome akademskome klubu predstavljali i čitali ulomke iz svojih djela. Tako je Jozo Laušić čitao odlomke iz neobjavljenoga romana *Samostan*, a Ivan Raos je čitao odlomak iz romana *Prosjaci* o tome da Bog svakih tisuću godina kažnjava jedan narod koji mora podnijeti žrtvu za cijelo čovječanstvo kako bi udovoljio Božjoj pravdi. Pero Budak je čitao odlomke iz komedije *Ličanin u inozemstvu*, a nakon toga svoju pjesmu *Na mom rodnom pragu*. Iz zapisnika je vidljivo da su uz književnike u Beč stigli i predstavnici Odbora za međunarodne veze Saveza studenata grada Zagreba Ljerka Mintas i Tihomir Dumančić nakon čega se izrazila obostrana želja o uspostavljanju čvršćih veza među studentima u Hrvatskoj i Beču.

Nakon posjeta književnika iz Hrvatske, društvo *Kotromanić* nastavlja sa svojim redovitim susretima i aktivnostima. Tako je Marko Tunjić govorio o životu i radu pjesnika Karla Heinricha Waggerla, a prema zapisniku od 4. studenoga 1971. članovi društva *Kotromanić* prisustvovali su predavanju zagrebačkoga sveučilišnoga profesora dr. Zdenka Škreba pod naslovom *Odnos hrvatske kulture prema kulturi njemačkoga govornoga područja*. Otac Ladislav Luburić održao je predavanje na temu *Evolucija da, ali kakva* u kojemu je razmatrao Darwinovu teoriju evolucije i stavio je u odnos prema Božjoj objavi. Student Marijan Nikić govorio je o književniku Eugenu Kumičiću opisujući ga kao čovjeka širokih vidika, a fra Mirko Čović predavao je o jozefinizmu kao kulturnom i gospodarskom pokretu. Marko Lukenda u svome je predavanju prikazao

djelo i rad književnika Augusta Šenoae s naglaskom na duhovni i kulturni pokret u znaku realizma te postojanje dviju struja u hrvatskoj književnosti u Šenoino vrijeme: racionalista i klasicista.

Niz zanimljivih predavanja nastavljaju gosti iz domovine u veljači 1972. kada u Beč u posjet dolazi sarajevski nadbiskup msgr. Smiljan Čekada, provincijal Bosne Srebrene fra Vlado Karlović, vlč. Vladimir Stanković te novinar Glasa Koncila, don Živko Kustić.

Osim književnih večeri i predavanja, društvo *Kotromanić* je na prijedlog fra Mirka Čovića osnovalo knjižnicu koju su članovi popunjavali različitim naslovima. Članstvo je redovito bilo obavještavano o izdanjima Matice hrvatske. U okviru društva *Kotromanić* djelovao je i nogometni klub *Croatia*.

Jedan od značajnijih događaja koje je organiziralo društvo *Kotromanić* priredba je za Dan iseljenika koja je održana na bečkom sveučilištu 28. studenoga 1971., a koja je okupila oko 700 posjetitelja. U okviru proslave prof. dr. sc. Vladimir Filipović sa Sveučilišta u Zagrebu održao je predavanje s temom *Prinos hrvatske misli kulturnom životu Europe* u kojemu je donio pregled hrvatskih intelektualaca koji su uživali ugled u europskim krugovima. U svrhu te proslave u Beč je stigao i pjesnik Ibrahim Kajan koji je čitao svoje stihove. Priredbi su nazočili i predstavnici pastoralnoga centra Nadbiskupije u Beču P. Zeininger i Franz Radinger te predstavnik jugoslavenskoga konzulata (Lukenda, 2012, 53).

Prijepis Zapisnika od 28. studenoga 1971.

Zapisnik

Br. 9/71

28. stud. 1971.

Na današnji dan naše je društvo pripremlilo priredbu za hrvatsko iseljeničtvo u Beču. Priredba je održana na bečkom sveučilištu u dvorani: „Auditorium maximum“. Posjet je bio izvanredan. Preko 700 (sedam stotina) osoba.

Pored programa koji su spremili vođe: dramske muzičke i folklorne sekcije, priredbu je uveličalo o prisustvo dvojice odličnih gostiju iz Zagreba. To su: Sveučilišni prof. dr. Vladimir Filipović s predavanjem: „Prinos hrvatske misli kulturnom životu Europe“. Tu je prikazao mnoge znanstvenike, filozofe, književnike i druge koji su uživali europski glas, a po narodnosti iako Hrvati često

puta ostali anonimni. Cijela je dvorana sa živim zanimanjem pratila predavanje prof. Filipovića i vrlo ga često prekidali burnim aplauzom.

Drugi gost bio je mladi hrvatski pjesnik Ibrahim Kajan. Čitanjem svojih pjesama toliko je zanio slušateljstvo da je po nekoliko puta bio pozivan natrag na pozornicu.

Program priredbe odvijao se ovim redom:

- 1). Pozdravni govor predsjednika društva Stjepana Pavića
- 2). Predavanje prof. Filipovića: *Prinos hrvatske misli kulturnom životu Europe*
- 3). Zborne pjesme: „Hrvati, Hrvati“, „Zbogom more, zbogom polje“, „Međimurje kak si lepo, zeleno“
Pjevao zbor. Ravnatelj: Zlatka Novak
- 4). Splet posavskih kola (Izvela folklorna grupa)
- 5). Ibrahim Kajan: Recitiranje svojih pjesama.
- 6). Zborne pjesme: „Popuhnul je tihi vetar“, „Meknite se vi gore“, „Marjane“
- 7). Splet turopoljskih kola – folklorna grupa
- 8). Alojz Jembrih: Recitiranje svojih opjesama.
- 9). Skeč: „Povratnik“. Autor: v. Nuić
- 10). Recitacija: Ibrahim Kajan
- 11). Zabavne pjesme. Pjevači: Dragan Strujić, Zdenka Zorić, Nevenka Stipić, Toni Košta, Stipe Šilić: Pjesme: „Gdje si majko da me budiš“, „Čerga“, „Oči pune suza“, „Dođi“, „Sviraj mi gitaro moja“, „Zavežite mi oči“, „Dalmatinska elegija“, „Na Te mislim“.

Na kraju programa otpjevana je hrvatska himna: *LJEPNA NAŠA*.

Od gostiju treba istaknuti predstavnike pastoralnog centra Nadbiskupije-Beč, a to su: P. Zeininger i Franz Radinger. Bio je prisutan i predstavnik jug-konzularnog odjeljenja.

Istoga dana na večer oko 7h sastali su se priređivači u Singerstr. 7/II/4 na malu zakusku koja je završila plesom. Tom zgodom podijeljeni su darovi društva „Kotromanić“ prof. Filipoviću i Ibrahimu Kajanu, a uz to i knjižice, kao počasnim članovima društva.

Zapisnik sastavio: Pero Križanac.

5. Pod nadzorom UDBA-e i gašenje društva

Uprava državne bezbednosti (UDBA) nastala je u ožujku 1946. Sastojala se od uprava koje su se bavile unutarnjim neprijateljem, emigracijom, stranim obavještajnim službama i tehnikom praćenja i prisluškivanja. Glavna zadaća bila joj je nadzor osoba koje su predstavljale prijetnju za tadašnji režim, u tuzemstvu ili inozemstvu (Šakić i Dobrovšak, 2020, 1015).

Stoga, studentsko društvo s brojnim i sve značajnim djelovanjem među hrvatskim iseljenicima u Beču, uzimajući u obzir politički kontekst u Jugoslaviji 70-ih godina prošloga stoljeća, nije moglo ostati bez nadzora tadašnjih sigurnosnih službi, ali i interesa političke emigracije (Sopta, 2020, 105).

Iako su članovi Kotromanića svojim djelovanjem jasno davali do znanja da je svrha njihova postojanja isključivo kulturno i društveno područje te da nisu niti žele biti emigrantska udruga, to ih nije spasilo od nadzora UDBA-e što u konačnici rezultira gašenjem društva.

Tako činjenica da je u srpnju 1972. prilikom odlaska na godišnji odmor u Bosnu uhićen fra Stjepan Pavić, predsjednik društva Kotromanić, potvrđuje opravdanost toga straha. S fra Stjepanom putovao je i svećenik Pero Skopljak koji je također uhićen (Karaula, 1999, 335). Njima je policija u Tuzli, pretražujući automobil kojim su se vozili iz Austrije do Bosne, našla propagandne tekstove „neprijateljskog sadržaja“ što je bio povod za uhićenje i pokretanje sudskoga postupka. „Presudom Okružnoga suda u Tuzli od 17. siječnja 1973. fra Stjepan je osuđen na 5, a Skopljak na 2 godine strogog zatvora zbog „neprijateljske djelatnosti protiv naroda i države“ (Lukenda, 2012, 80)

U presudi Stjepanu Paviću navodi se: „*Po dolasku iz Jugoslavije 1969. godine za Austriju u Beč gdje je upućen od Franjevačkog provincijala na pastoralni rad kao svećenik formirao je 1971. godine Hrvatsko studentsko i kulturno društvo „Kotromanić“ čiji je bio predsjednik sa ciljem okupljanja studenata Hrvata, tako da su u prostorijama toga društva držana razna predavanja, a među predavačima pored Pavića pojavljivao se i Čović fra Mirko, član ustaške emigracije, suradnik i osnivač emigrantskih časopisa „Hrvatska revija“, „Glasnik srca Isusova i Marijina“, te bliski suradnik ustaških funkcionara Luburića, Branka Jelića i dr. a gdje su se okupljali i drugi ustaški emigranti i postali članovi tog društva, kao što je Horvat Đuro, nedavno ubačeni terorista u SFRJ, te vršili nesmetano neprijateljsku djelatnost protiv Jugoslavije, priredjujući priredbe sa nacionalističkih i neprijateljskim istupima, a sa ciljem obaranja*

državnog i društvenog uređenja u SFRJ i vršili učlanjivanje studenata Hrvata u ustašku emigrantsku organizaciju „HOP“, kako bi je što više omasovili,

dakle, kao građanin Jugoslavije u namjeri vršenja neprijateljske djelatnosti protiv Jugoslavije stupio u vezu sa izbjegličkom grupom lica i pomagao im u vršenju neprijateljske djelatnosti,

čime su počinili kriv. djelo protiv naroda i države neprijateljsku propagandu iz čl. 118 st. 3. KZ-a, a okr. Pavić Stjepan i kriv. djelo protiv naroda i države – učestvovanje u neprijateljskoj djelatnosti protiv Jugoslavije iz čl. 109 KZ.“

U obrazloženju presude navodi se da je iz svega utvrđeno da je društvo *Kotromanić* služilo za neprijateljsku djelatnost protiv Jugoslavije te da je na čelu tog društva bio okrivljeni Stjepan Pavić kojemu se pri određivanju visine kazne kao otežavajuću okolnost uzimalo u obzir to što se radi o intelektualcu svećeniku. U presudi se navodi sljedeće: „*Naime, sveštenici su po prirodi svog poziva društveno daleko opasniji ukoliko se predjele da djeluju protiv današnjeg državnog i društvenog uređenja u SFRJ. Naime, oni u svom poslu dolaze u kontakt s brojnim ljudima i to religioznim ljudima za koje sveštenik predstavlja u neku ruku čovjeka višeg reda i za koje sveštenik predstavlja savjetodavca, koga treba slušati. Naime, prema religioznom ubjedjenju tih građana, sveštenik je tumač volje Božje.*“

Ipak, sud je okrivljenicima prilikom izricanja presude uzeo u obzir i neke olakotne okolnosti kao što je činjenica da to tada nisu bili osuđivani te da okrivljeni Skopljak u trenutku presude nije navršio 30 godina. U presudi se još navodi: „*Imajući u vidu sve ove otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, te posebno činjenicu da se radi o samo jednoj knjizi kao propagandnom materijalu, sud je našao da su kod okr. Skopljak ispunjeni uslovi iz čl. 42 i 43 KZ. Pa mu je izrekao blažu kaznu od minimalne kazne predviđene u zakonu, u uvjerenju da će se i sa tako ublaženom kaznom postići svrha kažnjavanja iz čl. 3 KZ.*“

Odluka o gašenju društva *Kotromanić* bila je pod utjecajem činjenice da su uhićeni predsjednik društva fra Stjepan Pavić, blagajnica društva te da su i ostali članovi društva bili praćeni i pozivani na razgovore u policiju prilikom posjeta domovini. Društvo *Kotromanić* objavljeno je na austrijskoj policiji u 25. studenoga 1972. godine.

Zaključak

Iz dostupnih zapisnika koji su se vodili od osnivanja društva *Kotromanić* početkom 1971. godine pa do gašenja krajem 1972. godine vidljiva je kronologija entuzijazma i razvoj društva čiji su ciljevi djelovanja bili usmjereni na izobrazbu i kulturno djelovanje prije svega među hrvatskim studentima, ali i ostalim doseljenicima. Svojim djelovanjem privukli su u kratko vrijeme pozornost brojnih uglednika iz znanstvenog, kulturnog i crkvenog života što potvrđuje kvalitetu njihova rada, ali i ostavlja trag u povijesti djelovanja hrvatskih udruga u inozemstvu.

Uzimajući u obzir politički kontekst 70-ih godina prošloga stoljeća, Kotromanić je svojim djelovanjem privukao i pozornost Udbe kojoj je u fokusu bilo hrvatsko iseljništvo i katolički svećenici što je rezultiralo zastrašivanjem članova i gašenjem društva.

Međutim, devedesetih godina prošloga stoljeća i novim političkim prilikama u Hrvatskoj i Europi, nekadašnji hrvatski studenti u Beču, istim entuzijazmom nastavljaju tamo gdje su stali '71. i 1990. Oni osnivaju *Austrijsko-hrvatsku zajednicu* kojoj je 1995. dodano i određenje *Za kulturu i šport*. Djelatnost Austrijsko-hrvatske zajednice za kulturu i šport (AHKZ) podijeljena je na odjele: odjel za prosvjetu i školstvo, odjel za kulturu, odjel za promidžbu, odjel za humanitarnu pomoć i socijalnu skrb, odjel za folklor i narodnu glazbu. Aktivnosti AHKZ-a su kao nekada društva *Kotromanić*, tj. predavanja, predstavljanja knjiga, predstave, obilježavanje vjerskih i državnih blagdana, folklor, izložbe, tečajevi njemačkoga jezika, karitativni rad itd.

Austrijsko-hrvatska zajednica za kulturu i sport aktivna je i danas.

Popis izvora i literature

- Budak, Luka (2014). Hrvatsko iseljništvo i hrvatski identitet 1945.-1990. U: Marin Sopta i dr. (ur.), Hrvatska izvan domovine: Zbornik radova predstavljenih na prvom hrvatskom iseljničkom kongresu u Zagrebu 23.-26. lipnja 2014. (str. 29 – 37). Zagreb: Centar za istraživanje hrvatskog iseljništva.
- Čizmić, Ivan; Sopta, Marin; Šakić, Vlado (2005). Iseljena Hrvatska. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Karaula, Marijan (1999). Žrtve i mučenici: stradanja bosanskih franjevaca u Drugom svjetskom ratu i komunizmu. Sarajevo: Svjetlo riječi.
- Lukenda, Marko (2012). Živjeti negdje drugdje. Beč: Hrvatska katolička misija.
- Lukenda, Marko (2017). Hrvatske kulturne udruge u Austriji 1922. - 1995. U: Marin Sopta i dr. (ur.), Hrvatska izvan domovine: Drugi hrvatski iseljnički kongres u Šibeniku 1.-3. srpnja 2016. (str. 701 – 711). Zagreb: Centar za istraživanje hrvatskog iseljništva.
- Markić, Tomislav (2020). Pastoralna skrb za hrvatske iseljenike. Crkva u svijetu, 55(3), str. 495-580.
- Seršić, Josip (2013). Hrvatski Beč. Beč: Carl Gerold's Sohn
- Sopta, Marin; Lemić, Vlatka; Benić Penava, Marija (ur.) (2020). Povijest hrvatske političke emigracije u 20. stoljeću. Zagreb: Centar za istraživanje hrvatskog iseljništva
- Stanković, Vladimir (ur.) (1980). Katolička crkva i Hrvati izvan domovine. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Šakić, Vlado; Dobrovšak, Ljiljana (ur.) (2020). Leksikon hrvatskoga iseljništva i manjina. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Ščukanec, Aleksandra (2014). Višejezičnost i identitet gradišćanskih Hrvata. U: Marin Sopta i dr. (ur.), Hrvatska izvan domovine: Zbornik radova predstavljenih na prvom hrvatskom iseljničkom kongresu u Zagrebu 23.-26. lipnja 2014. (str. 233 – 239). Zagreb: Centar za istraživanje hrvatskog iseljništva.

Literary Evenings of the Croatian Kotromanić Society in Vienna

Summary

Croatian Student and Cultural Society Kotromanić was founded in 1971 in Vienna (Austria). Its foundation was encouraged by Father Stjepan Pavić, a Franciscan of the Bosnian province of Bosna Srebrena, in order to facilitate stronger connections between students and youth, deepening their faith and knowledge, holding literary evenings and cultural events. Activities of the Kotromanić society can be divided into two phases: from February 1971 to June 1971, and from June 1971, when the Croatian Student Society Kotromanić was officially founded, until it was shut down in 1972. From the records that were kept during the Kotromanić meetings it is possible to learn much about the beginnings of the Kotromanić, its foundation and activities. The Kotromanić society had in a very short time attracted the attention of many respectable members in academic, cultural and religious circles, but also the interest of the Yugoslav intelligence services. The decision to shut down the Kotromanić society was made at the end of 1972, after the arrest of Father Stjepan Pavić, the president of the Kotromanić society, and the priest Pero Skopljak in July 1972. They were accused and sentenced to prison because of the „hostile activities against the people and Yugoslav State“.

Keywords: Croatian Student and Cultural Society Kotromanić in Vienna, Croatian Catholic Mission in Vienna, Croatian societies in Vienna, Literary evenings.